

Bug'doy navlarining gullash fazasida suv almashinuv xususiyatlari

Fozilov Sherzod Musurmonovich

Termiz davlat universiteti Botanika kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqola orqali Bug'doy navlarining gullash fazasida suv almashinuv xususiyatlari haqida bilib olishingiz mumkin bo'ladi.

Kalit so'zlar: o'simliklar, bug'doy, qurg'oqchilik, transpiratsiya, Andijon, hosil, sug'orish.

Hozirgi kunda viloyat sharoitida yetishtirilayotgan bug'doylar bir necha navlardan iborat bo'lib, ular umumiy hosildorligi va hosil sifatleri bilan bir- biridan farq qiladi. Ayrim yillarda yog'ingarchilik kam bo'lishi va sug'orish uchun ishlatiladigan suvlarning ham rejadan kam bo'lishi umumiy hosil miqdoriga va sifatiga salbiy ta'sir etadi. Shuning uchun ham bug'doy navlarining qurg'oqchilikka chidamlilik darajasini aniqlash va nisbatan chidamli navlarni ishlab chiqishga tavsiya etish dolzarb muammo bo'lmoqda. O'simliklarning suv almashinuv xususiyatlari ularning o'sishi, rivojlanishi, hosildorligi va hosil sifatini ta'minlaydigan asosiy ko'rsatgichlardan biri bo'lib hisoblanadi. [4].

O'simliklar hayotida suvning o'rni, o'simliklar to'qimalari tarkibining 70-95% suvdan iborat. O'simlikning barcha organlarida suv bo'ladi: bargda-90%, novdada-70-80%, ildizda-50-60%, urug'da-10%, vakuolada-98%, sitoplazmada-80%, qobiqda-50% atrofida suv uchraydi. Ayrim ho'l mevalarda juda ko'p: pamidorda-94%, tarvuzda-92% gacha suv bo'ladi [1,3].

Yuqoridagi ma'lumotlardan kelib chiqqan holda, biz bug'doy navlarining suv almashinuv xususiyatlarini, ularning o'sish va rivojlanish fazalari bo'yicha o'rgandik.

1.1- jadval.

№	Navlar	Barglarda:			
		Umumiy suv miqdori, %	Transpiratsiya jadalligi, g/m ² s	Suv taqchilligi,%	Suv saqlash qobiliyati,%
1.	Andijon-1	75,6	25,0	6,8± 0,04	6,09± 0,03
2.	Andijon-2	77,3	21,1	6,3± 0,01	5,33± 0,04
3.	Asr	78,2	20,0	6,5± 0,03	5,63± 0,03
4.	Omad	78,9	16,7	5,0± 0,05	3,94± 0,02
5.	Grom	82,4	13,2	4,5± 0,02	3,37± 0,05
6.	Tanya	84,4	10,5	2,5± 0,01	2,59± 0,04

Omad bug'doy navi bargida umumiy suvning miqdori 78,9 % ga teng bo'lib, Andijon 1 naviga nisbatan 3,3 % ga ko'p ekanligi kuzatildi. Grom navining umumiy suv miqdori 82,4 % ga eng bo'lib, Andijon 1 ga nisbatan 6,8 % ga ko'p ekanligi aniqlandi. Tanya bug'doy navining 84,4 % ga suv bo'lib, u Andijon1 naviga nisbatan 8,8 % ko'pligi aniqlandi.

Bu ma'lumotlardan aniqlanishicha, Andijon 1 bug'doy navining barglaridagi suv miqdoriga nisbatan Tanya bug'doy navining barglarida suv eng ko'p bo'lishi va boshqa navlar oraliq o'rinda ekanligi aniqlandi.

O'simlik barglarida sodir bo'ladigan transpiratsiya jadalligi ham o'simliklarni suv almashinuv xususiyatlaridan biri hisoblanadi. Jadvalda ko'rsatilgan (1.1-jadval) ma'lumotlardan aniqlanishicha Andijon 1 bug'doy navining barglarining 1 m² barg sathida 1soat davomida 25,0 g suv parlatilgan bo'lsa shu muddatda Tanya bug'doy navining barglaridan 10,5 g suv bug'langan ya'ni shu muddatda Tanya navi Andijon naviga nisbatan 14,5 g suv kam parlatgan. Qolgan navlar ham oraliq o'rinlarni egallab Andijon 1 navi nisbatan kamroq suv parlatgan, ya'ni Andijon 2 navi 3,9 g , Asr navi 5,0 g, Omad navi 8,3 g, Grom navi 11,8 g kam suv parlatgan. Bu ko'rsatgich navlarning transpiratsiya jadalligi bo'yicha ham bir-biridan keskin farq qilishini ko'rsatadi.

Bug'doy navlari barglaridagi suv taqchilligi ham nav xususiyatlariga bog'liq holda o'zgaradi. Andijon 1 navining barglarida suv taqchillik 6,8 % ga teng bo'lsa, Andijon 2

naviniki 6,3 % teng bo'lib, u Andijon 1 naviga nisbatan nisbatan 0,3 %, Omad navida 1,8 %, Grom navida 2,3 % va Tanya navida 4,3 %. Andijon 1 bug'doy navi barglariga nisbatan suv taqchilligi kamroq ekanligi aniqlandi.

Bug'doy navlarining qurg'oqchilikka chidamlilik darajasini tasvirlovchi ya'ni ularning umumiy suv miqdori bo'yicha to'plangan ma'lumotlar ko'rsatishicha barcha o'rganilgan navlar o'rtasida nisbatan qurg'oqchilikka chidamli nav bo'lib Tanya navi hisoblanadi. Bu navning barglaridagi umumiy suv miqdori 84,4% ekanligi aniqlandi. Nisbatan chidamsiz hisoblangan Andijon-1 bug'doy navi barglarida umumiy suv miqdori 75,6% teng. Qolgan navlar oraliq o'rinda joylashgan.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Аманов А.А. Качество зерна коллекционных образцов пшеницы. «Узбекистон кишлок хужалиги» журналы, 2005, №3, 16-17 б.
2. Ergashovich K. A., Musurmonovich F. S. Some Characteristics Of Transpiration Of Promising Soybean's Varieties //The American Journal of Agriculture and Biomedical Engineering. – 2021. – Т. 3. – №. 05. – С. 28-35.
3. Baxriddinova R. U., Musurmonovich F. S. Soybean-as a source of valuable food //Texas Journal of Multidisciplinary Studies. – 2022. – Т. 6. – С. 165-166.
4. Musurmonovich F. S., Komiljonova X. S., Qudrat o'g'li S. A. Some Photosynthetic Indicators of Soybean Varieties //Texas Journal of Multidisciplinary Studies. – 2022. – Т. 5. – С. 255-257.
5. Фозилов Ш. М. Периодичность роста и формирования урожая у внутривидовых форм пшеницы //Интернаука. – 2019. – №. 45-1. – С. 18-20.
6. Baxriddinova R. U., Musurmonovich F. S. Distance Learning System in Educational System Instead, and Significance //Texas Journal of Multidisciplinary Studies. – 2023. – Т. 21. – С. 11-13.
7. Normuminova Q. D., Musurmonovich F. S. Bioecological Properties of Salvia Officinalis L //Texas Journal of Multidisciplinary Studies. – 2022. – Т. 6. – С. 249-252.

8. Baxriddinova R. U. Methodology For Solving Problems of Food Chains and Ecological Pyramids and Its Significance //Texas Journal of Multidisciplinary Studies. – 2024. – T. 28. – C. 19-22.
9. Fozilov S., Ziyodova M. MAKTABLARDA STEAM TEXNOLOGIYASINI JORIY ETISHNING XUSUSIYATLARI VA AFZALLIKLARI //Biologiyaning zamonaviy tendensiyalari: muammolar va yechimlar. – 2023. – T. 1. – №. 5. – C. 819-821.
10. Fozilov S. THE EFFECT OF DROUGHT ON THE WATER REGIME IN THE LEAVES OF SOYBEAN VARIETIES //Science and innovation in the education system. – 2023. – T. 2. – №. 9. – C. 25-28.
11. Fozilov S. EFFECT OF STRESS FACTORS ON SOME PHYSIOLOGICAL PARAMETERS OF SOYBEAN PLANT //Science and innovation in the education system. – 2023. – T. 2. – №. 7. – C. 722-74.
12. Ravshanova U. B. et al. SOYA O'ZBEKISTONDA OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHNING MUHIM MANBAI SIFATIDA //Экономика и социум. – 2022. – №. 11-1 (102). – C. 81-84.
13. Musurmonovich F. S. et al. PECULIARITIES OF THE INTENSITY OF PHOTOSYNTHESIS AND TRANSPIRATION OF SOY LEAVES //Ann. For. Res. – 2022. – T. 65. – №. 1. – C. 5371-5378.
14. Musurmonovich F. S., Alisherqizi M. A. Photosynthetic Indicators of Different Shade Varieties Growing in Surkhandarya Region. – 2023.
15. Musurmonovich F. S., Baxriddinova R. U. SOYA BARGLARIDA FOTOSINTEZ VA TRANSPIRATSIYA JADALLIGINING O 'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI //NAZARIY VA AMALIY FANLARDAGI USTUVOR ISLOHOTLAR VA ZAMONAVIY TA'LIMNING INNOVATSION YO'NALISHLARI. – 2024. – T. 1. – №. 4. – C. 268-272.
16. Baxriddinova R. U., Musurmonovich F. S. MAKTABDA TABIIY FANLAR, TEXNOLOGIYA, MUHANDISLIK, SAN'AT VA MATEMATIKA FANLARINI UYG 'UNLIKDA O 'QITISHNING AFZALLIKLARI //NAZARIY VA AMALIY

FANLARDAGI USTUVOR ISLOHOTLAR VA ZAMONAVIY TA'LIMNING INNOVATSION YO'NALISHLARI. – 2024. – T. 1. – №. 4. – С. 259-263.

17. Baxriddinova R. U., Musurmonovich F. S. OZIQ ZANJIRI VA OZIQ TO 'RITUZISH //NAZARIY VA AMALIY FANLARDAGI USTUVOR ISLOHOTLAR VA ZAMONAVIY TA'LIMNING INNOVATSION YO'NALISHLARI. – 2024. – T. 1. – №. 4. – С. 264-267.

18. Musurmonovich F. S., Baxriddinova R. U. OQSIL TAQCHILLIGINI TA'MINLASHDA SOYA O 'SIMLIGINING O 'RNI //NAZARIY VA AMALIY FANLARDAGI USTUVOR ISLOHOTLAR VA ZAMONAVIY TA'LIMNING INNOVATSION YO'NALISHLARI. – 2024. – T. 1. – №. 4. – С. 254-258.

19. Eshonqulov S. S. et al. THE EFFECTIVENESS OF EXPLAINED THE CONTENT OF THE SUBJECT OF HYBRIDIZATION TO STUDENTS IN SCHOOL LESSONS //Экономика и социум. – 2024. – №. 3-1 (118). – С. 163-168.

20. Tojiyeva F., G'aniyeva G. Binafsharang qalqondori - *Parlatoria oleae* (Colvée, 1880) ning biologik xususiyatlari va zararlilik darajasi //Research Focus International Scientific Journal, 2023, №2/6, 12-14.

21. Anvarovna T. F. et al. So'ruvchi Zararkunandalardan-Aphididae oilasi vakillarining turlari, bioekologik xususiyatlari //Scientific Approach To The Modern Education System. – 2022. – T. 1. – №. 10. – С. 51-54.

22. Anvarovna T. F. The main pests of grain orchards of surkhandarya region. – 2021.

23. Anvarovna T. F. The Main Pests Of Seed Orchards Of Surkhandarya Region //Texas Journal of Multidisciplinary Studies. – 2024. – T. 30. – С. 8-9.

24. Кулматов К,А,. Тўраев Х,Х,.Жалилов А,Т.”Гидрогелларнинг кишлок хўжалигидаги аҳамияти. Кимё ва кимё таълим муаммолари.Қўқон давлат педагогика институти .2022й.20 сентябрь.

25. Кулматов К. А., Кулмаматова С. Я. Қ. ПИРОФОСФАТЛАР ЎСИМЛИК УЧУН ЎЎГИТ СИФАТИДА //Интернаука. – 2019. – №. 45-2. – С. 89-90.

26. Саидов, М., Қорабоева, Д., Қулматов, К., & Тоғаев, А. (2019). ЦИТРУС ЎСИМЛИКЛАРИНИНГ КЕЛИБ ЧИҚИШИ, ТАРҚАЛИШИ ВА ДОРИВОРЛИК хусусиятлари. Интернаука, (45-2), 97-100.
27. Саидов, М., Бобоева, Н., Қулматов, К., & Тоғаев, А. (2020). ЎЗБЕКИСТОНДА ЦИТРУС ЎСИМЛИКЛАРИНИ ЕТИШТИРИШ АГРОТЕХНОЛОГИЯСИ. Интернаука, (5-2), 48-49.
28. Kulmatov K., Turaev K., Djalilov A. Hydrogels Based on Rice Starch, Acrylic-and N, N'-Methylenbi Sacrylamide, Metacrylamides and Their Use in Agriculture //Journal of Advanced Zoology. – 2023. – Т. 44.